19. 12. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K informační povinnosti osob vůči správci daně

Ustanovení § 57 odst. 1 písm. d) zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, dále také jen „Daňový řád“ zní:

„(1) Povinnost poskytnout údaje na základě vyžádání správce daně mají orgány veřejné moci a osoby, které

d) získávají jiné údaje nezbytné pro správu daní.“

Z extenzivního výkladu citovaného ustanovení se jeví, že správce daně je oprávněn uložit jakékoli osobě povinnost poskytnout údaje nezbytné pro správu daní. Co je pro správu daní nezbytné si správce daně při výkonu své úřední činnosti posoudí sám. Skutečně toto ustanovení dává správci daně takto široké pravomoci? Tj. de facto se kohokoli ptát na cokoli co souvisí se správou daní, zároveň si určit, co souvisí se správou daní a nakonec ještě hrozit pokutou až do výše 500 tisíc Kč[1] při odmítnutí odpovědi? Tato situace se zdá být poměrně absurdní. Článek se proto zabývá specifikací a hranicemi této vágní úpravy informační povinnosti osob vůči správci daně.

Citované ustanovení zde bude postupně rozebráno a zasazeno do kontextu celého daňového řádu, důvodové zprávy k tomuto ustanovení a jeho doktrinálního výkladu tak, aby došlo k výkladu úplnému. Tento výklad bude kontrastní k výkladu „mechanickému“, k jakému správce daně toto ustanovení zjevně svedlo např. v případě obtěžování novomanželů ohledně kontroly svatebních hostin.[2]

ZÁKONNÉ LIMITY OMEZUJÍCÍ SPRÁVCE DANĚ PŘI VYŽADOVÁNÍ INFORMACÍ

První skutečností, která si zaslouží kontext je, že tuto povinnost mají „orgány veřejné moci a osoby“ to může vyvolat mylný dojem, že tuto povinnost mají de facto obě tyto skupiny v libovolném pořadí. Tuto část ustanovení o informační povinnosti je však nutné číst společně s § 58 odst. 3 DŘ., kde je výslovně uvedeno, že správce daně je oprávněn informace požadovat po osobách jedině v případě, že tyto informace nelze zjistit od orgánu veřejné moci nebo z úřední evidence správce daně. Část věty „orgány veřejné moci a osoby“ tedy po právní analýze vykládáme tak, že správce daně může na „osobách“ vyžadovat poskytnutí údajů jen v případě, že tento údaj nelze získat od jakéhokoli orgánu veřejné moci.

Dále je nezbytné mít vždy na paměti základní zásady správy daní, které prostupují celým Daňovým řádem. Třetí odstavec § 5 Daňového řádu[3], stanoví, že správce daně je povinen šetřit práva a právem chráněné zájmy všech osob zúčastněných na správě daní (tedy i osob, od nichž jsou správcem daně údaje vyžadovány) a je povinen při vyžadování plnění jejich povinností používat jen takové prostředky, které tyto osoby nejméně zatěžují a ještě umožňují dosáhnout cíle správy daní. Co je cílem správy daní? Cílem správy daní je (dle důvodové zprávy) správné zjištění a stanovení daně v

souladu se zákonem a zásadami správy daní.[4] Dotazovaná osoba tak nemusí poskytnout správci daně více údajů, než které jsou nezbytné pro dosažení cíle správy daní.

SOUČASNÁ PRAXE SPRÁVCŮ DANÍ

Praxe poskytování informací správci daně na základě ustanovení § 57 odst. 1. písm. d) Daňového řádu se však pro daňové subjekty jeví mnohem temněji. Běžné osoby, tj. zákazníci daňových subjektů, kteří se správcem daně nepřicházejí běžně do jakéhokoliv styku, budou chtít dotaz správce daně vyřešit co nejsnáze. Také nebudou chtít riskovat uložení pokuty, jejíž výše je zastrašující a o které je správce daně vždy poučí. Proto nejpravděpodobněji vydají všechny doklady, které mají a sdělí správci daně vše, co ví a mnohdy i to, co si jen myslí, proto, aby mohli dále žít klidným životem. Jedině v případě, že by se taková osoba (zákazník) de facto rozhodla absolvovat soudní spor se správcem daně ohledně toho, zda údaj poskytnout musí, nebo ne, a tento spor by dospěl až k Nejvyššímu správnímu soudu, tak by vznikla univerzálně použitelná judikatura ohledně toho, zda a jaké údaje jsou osoby dle § 57 odst. 1. písm. d) Daňového řádu povinny správci daně poskytovat.

Avšak praxe je v současné době taková, že mnozí správci daně judikaturu ignorují nebo ji vykládají proti jejímu smyslu, dokud s ní nejsou konfrontováni v soudním řízení správním. Potenciálně nezákonné výzvy k poskytnutí údajů by pravděpodobně byly správci daní rozesílány i nadále a dotazované osoby by na ně z obavy před uložením pokuty stále odpovídaly tak, jak tomu je v současné době.

ODMÍTNUTÍ POSKYTNUTÍ ÚDAJŮ dle § 57 odst. 1. písm. d) Daňového řádu

Existuje tedy vůbec nějaké pro praxi schůdné východisko?

Ano, a dle našeho výkladu citovaného ustanovení § 57 odst. 1. písm. d) Daňového řádu se východisko skrývá právě v samotném písm. d). Pokud údaje není možné žádat dle písmen a) až c) téhož ustanovení (tj. mimo jiné od daňových subjektů), správce je daně oprávněn údaje žádat na osobách, které „získávají“ jiné údaje nezbytné pro správu daní.

Stěžejní jsou zde jednak nedokonavý tvar slovesa získat (v zákoně uvedeno „získávají“) a obsah doktrinálního výkladu k tomuto ustanovení, na kterém se podíleli mj. tři soudci Nejvyššího správního soudu a sám autor tohoto zákona, cit.:

„Osobami, které získávají jiné údaje, jež jsou však nezbytné pro správu daní, mohou být např. osoby evidující údaje o ubytovaných osobách, evidující technické prověření automobilů apod.“

Z uvedeného vyplývá, že správcem daně dotazovaná osoba může argumentovat tím, že opakovaně nezískává údaje nezbytné pro správu daní, ale správcem daně dotazovaná osoba s informacemi pouze ad hoc přichází do styku (typicky svatební hostina), a současně jí není uložena žádná zákonná povinnost takovéto údaje shromažďovat, protože z obsahu zákonného pojmu „získávají“ a z obsahu důvodové zprávy k zákonu (která výslovně odkazuje zejména na osoby evidující údaje o ubytovaných osobách nebo evidující technické prověření automobilů, apod., tedy demonstrativním výčtem na osoby, jimž je uložena zákonná povinnost údaje shromažďovat), vyplývá jednak opakované získávání informací, a současně předpoklad, že osoby, které tyto informace získávají, tak činí na základě jim uložené zákonné povinnosti tyto informace shromažďovat.

Tedy primárně není naplněna zákonná premisa (hypotéza právní normy) opakovaného „získávání jiných údajů“.

Dále podle našeho názoru může dotazovaná osoba správci daně na jeho výzvu odpovědět, že tento údaj je možné získat od daňového subjektu, jehož se dotaz správce daně fakticky týká a který dotazované osobě poskytnul plnění (zboží nebo službu), které je předmětem daně a předmětem dotazu správce daně, protože podle jedné ze základních zásad Daňového řádu je správce daně je povinen šetřit práva a právem chráněné zájmy všech osob zúčastněných na správě daní (tedy i osob, od nichž jsou správcem daně údaje vyžadovány) a je povinen při vyžadování plnění jejich povinností používat jen takové prostředky, které tyto osoby nejméně zatěžují a ještě umožňují dosáhnout cíle správy daní.

Cíle správy daní však správce daně může dosáhnout nejprve dotazem na daňový subjekt, jehož daňových povinností se dotaz týká a nemůže tyto informace primárně vyžadovat od příjemce zboží nebo služby, který nadto není osobou, která je povinna informace shromažďovat.

Z výše uvedeného podle našeho názoru plyne, že oprávnění správců daní vyžadovat dle § 57 odst. 1 písm. d) zák. č. 280/2009 Sb., Daňový řád, údaje nezbytné pro správu daní de facto od kohokoliv není bezbřehé a existuje relevantní zákonná opora pro odmítnutí poskytnutí údajů správci daně ze strany dotazované osoby.

JUDr. Alfréd Šrámek
advokát

Advokátní kancelář PONCZA l ŠRÁMEK

villa Antonia
Českobratrská 2,
702 00 Ostrava

Tel.: +420 596 111 049
Fax.: +420 596 112 040
e-mail: sramek.secretary@poncza-sramek.cz

---

[1] § 247 odst. 2 zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád
[2] ČTK, iDNES.cz. Berňák chtěl od stovky novomanželů údaje o hostině. Nezákonné, tvrdí odborníci [online]. idnes.cz, 9. října 2018 [cit. 26. října 2018]. K dispozici >>> zde.
[3] „(3) Správce daně šetří práva a právem chráněné zájmy daňových subjektů a třetích osob (dále jen „osoba zúčastněná na správě daní“) v souladu s právními předpisy a používá při vyžadování plnění jejich povinností jen takové prostředky, které je nejméně zatěžují a ještě umožňují dosáhnout cíle správy daní.“
[4] Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 280/2009 Sb. daňový řád, č. 280/2009 Dz k cíli správy daní: „Dosažení tohoto cíle však musí být vždy v souladu se zákonem a musí vycházet ze správné aplikace zásad správy daní a zásad řízení. Jen při dodržení těchto podmínek naplňuje realizace cíle berní správy veřejný zájem.“

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Když společník není dodavatel. NSS znovu řešil daňový „švarcsystém“ u společníků s.r.o.
- Zaměstnanecké akciové opční programy (ESOP)
- Nový režim pro dluhopisové financování
- Transfer Pricing: Na co si dát pozor s blížícím se koncem roku
- Souběh odepření nároku na odpočet daně a ručení za nezaplacenou daň dle rozsudku KONREO
- Odpovědnost finančních institucí za nesprávné investiční poradenství
- Vývoj jednání G7/OECD/USA v oblasti Pillar Two
- Současný trend mikrodomů a mobilních domů z pohledu financování a oceňování
- Švarcsystém a jeho daňová rizika u dodavatelů i odběratelů služeb
- Stabilizace úrokových sazeb hypotečních úvěrů a jejich vliv na trh nemovitostí
- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc září 2025